IVAN CANKAR

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENT FLORJANSKI

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI ▫ ▫ ▫

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI

FARSA V TREH AKTIH

SPISAL

IVAN CANKAR

LJUBLJANA 1908

ZALOŽIL L. SCHWENTNER

Osebe in obrazi.

Krištof Kobar, imenovan **Peter;** umetnik in razbojnik. Njegov obraz je obrit, svetál in prijeten. Redi in debeli se od akta do akta. Tudi ob prvem nastopu, ko je še popotnik in rokovnjač, ni oblečen capinsko; kuštravo frizuro imá in pisano pentljo okoli vratú. Patetičen ni Peter nikoli; v vseh njegovih besedah, tudi v resnih, je ironija in humor; spozabi se edino v drugem aktu za en sam trenotek, pa se takoj vzdrami.

Jacinta, popotnica, družica njegova, je lepa brez primere. Ljubezniva, ljubeča, svojeglavna, brezpokojna, vsegaželjna in vsegasita ženska od frizure do šolnov. Tako je oblečena in take so njene kretnje, da je razumljivo poželenje rodoljubov; ampak vsa njena koketnost ni hladno premišljena, temveč izvira nezavedno iz polne ženske nature.

Župan je častivreden, debel in rdeč rodoljub; tudi v najnevarnejših trenotkih ne izgubi svoje spoštljivosti; njegova govorica razodeva in vsa njegova

zunanjost priča, da visoko drži bandero doline šentflorjanske. Kolikor je hinavščine v njem, je popolnoma nedolžna; on verjame, kar govori.

Županja je rejena, gospodovalna in nečimerna, še zmirom greha vredna.

Dacar, od vseh rodoljubov obsojeni grešnik doline šentflorjanske; suhljàt je, rdečenos, vsaka njegova beseda je trnjeva, vsak pogled pravi: „Kaj misliš, da si ti kaj boljši? Poznam te!“ — Zato je njegov srd do Petra najglobljí in njegovo ponižanje najbolj groteskno.

Dacarka je suho, jezikavo babišče,

eksspeditorica takisto.

Učitelj Švíligoj je po besedah Petrovih „čednost doline šentflorjanske“. On ne pozná grešnikov in jih ne sodi, zato ker sam ni grešnik; iskreno je rodoljuben, bogabojeć in nedolžen. V zunanjosti svoji je šolmašter stare sorte; v smolasti črni suknji hodi, naočnike imá, njegova beseda je zmirom resna, modra in poučljiva.

Notar je izmed tistih notarjev, ki še tutam živé izza starodavnih časov, kandidatom v spotiko; spodoben in črno, nekoliko starinsko oblečen, živ paragraf, pod katerim se skrivajo tihi grehi, kakor spomini na mladost.

Štacunar, brkàt in nekoliko zapit vaški oderuh,

štacunarka, debela mati,

cerkovnik, rejena, obrita, sladkostna neroda, in

debeli človek, vaški policist in živa postava — so znane figure.

Popotnik je zelo mlad človek; v drugem aktu popolnoma razcapan, v tretjem pa oblečen v preohlapen frak in v predolge hlače in po frizersko počesán.

Zlodej je najbolj podoben zanemarjenemu diurnistu; nekoliko šepa, kakor tradicija priča; dolg je in suh, globoko do beder mu padajo škrici. Njegov obraz, koščen in kozjebrad, je zmirom kisel in zlovoljen; glas njegov, posebno v dialogih s Petrom, je plah in jokav.

Vrši se farsa v dolini šentflorjanski ob današnjih časih.

PRVI AKT

V županovi krčmi, ki je opremljena, kakor so opremljene gosposke krčme na deželi. Na levi vhod iz veže, zadaj, za stopnico višje, duri v izbo, na desni okno. V ozadju: na levi velika peč s klopjó, na desni dolga miza.

Prvi prizor.

Za mizo sedé rodoljubi iz doline šentflorjanske: **notar, dacar, štacunar, cerkovnik, županja, ekspeditorica** itd. **Župan** stoji. Vsi so ogorčeni in delajo hude obraze.

Županja. Ampak taka reč!

Ekspeditorica. Joj, taka reč!

Dacar. Hudó čudna reč!

Župan. Ti pa kar molčí, gobezdalo dacarsko, ki sámo nisi nič boljše! . . . Torej, ljudjé božji, tako in tako! Vse kaže in mnogotera znamenja pričajo, da se je prikradlo pohujšanje v dolino šentflorjansko. Tam si je postlalo, ob potoku, v tistem brlogu, ki je bil od nekdaj pribežališče vsega smradljivega. Pravi, da mu je Peter imé in da je umetnik. Že to je črno znamenje! Doline šentflorjanske ni blagoslovil Bog zato, da bi redila in pitala umetnike, tatove,

razbojnike in druge postopače! Dolina šentflorjanska je živela brez umetnikov doslej, pa bo izhajala tudi poslej! Mi vemo, kar vemo: da je umetnost zakrpana suknja nečistosti in drugih nadlog!

Vsi (kimajo z žalostnimi obrazi).

Dacar (zacmoká.) Zdaj pa k ženski!

Župan (ga ošvrkne s hudim pogledom). Saj vém, nakáza, da v mislih prešestvuješ! . . . Naj bi že bil umetnik in postopač, ljubi moji — kmalu bi poginil, kakor je postava božja! (Sramežljivo in tišje.) Ampak ni sam!

Vsi (povesijo oči).

Županja. Taka reč!

Ekspeditorica. O, taka reč!

Dacar. Hudó čudna reč!

Župan. Zdaj pa nastane vprašanje, ljubi moji: kako bi se dolina šentflorjanska uprla pohujšanju? Sovražnik je blizu, je že za plotom! Nečistost se je spečala z umetnostjo in obadva sta napovedala hudo vojsko našim rodoljubnim in drugim čednostim. Kaj je zdaj naša dolžnost, ljubi moji? Zidajmo in popravimo trdnjavo, dokler je čas, zastrážimo okope, nabrusimo bridke sablje! Ne — o, ne! — duh tujinstva né bo skrunil naših svetinj! Podajmo si roké, prisezimo!

Dacar (vzdigne roko). Prisežem!

Župan. Čemú pa ti vzdiguješ dolgo svojo roko, nečistost? Zadnji boš, ne prvi! . . . Zato bi rekel

in bi svétoval, da ustanovimo pri tej priči sveto družbo, takorekoč telesno stražo doline šentflorjanske. In jo imenujmo „družbo različnih čednosti“! Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi. (Séde.)

Štacunar. Pa recimo, da bodi župan predsednik.

Vsi. Župan bodi predsednik!

Dacar. Kdo bo blagajnik?

Županja. Ti že ne, motovilo pijano!

Notar (županu). Jaz bi pa le rad vedel, kakšna je tista ženska in kaj počenjata, ko sta samá v brlogu! Lažje bi človek govoril, če bi vedel kako in kaj.

Župan. Pravijo, da je lepa.

Županja. Kdo pravi?

Ekspeditorica. Greh ni bil nikoli lep.

Župan. Zato pa smo poslali učitelja Šviligoja...

Dacar. Zakaj njega?

Župan. Vém, da bi te gnale tja skomine, nesnaga . . . Poslali smo učitelja Šviligoja, ker je najbolj nedolžen; zato da prevoha in poizvé, kakšne so tiste nečistosti, ki jih uganja pohujšanje v brlogu .. Ták je vsake vojske začetek.

Štacunar. Pa le morda ni bilo prav, da smo poslali učitelja Šviligoja. Nedolžen je že, ampak je treba tudi bistre pameti.

Cerkovnik. Ne le pameti, tudi pobožnosti je treba. Trdna vera je sovražnik vsega pohujšanja.

Notar. Ampak treba je tudi in še najbolj: znanja v postavah in paragrafih! Kdo bi obsodil greh, če ne vé, kako bi sodil?

Županja. Meni se zdi, da gre ženski beseda, kadar se govori o pohujšanju! Izkušena ženska vidi, kar je moškemu na vekomaj skrito.

Ekspeditorica. Po mojih mislih pa bi bilo koristno, da ste poslali neizkušeno žensko: ona vidi, gleda — ne razume!

Dacar. Torej pojdimo vsi!

Vsi (ogorčeni). Nesnaga!

Župan. Ne samó nedolžen, tudi star je že učitelj Šviligoj. Kadar se povrne ter nam razodene skrivnosti tega greha, ki se je preválil v dolino šentflorjansko, ustanovimo družbo, kakor ukazujejo potreba, paragraf in postava!

Drugi prizor.

Prejšnji; Učitelj Šviligoj pride in **Zlodej** za njim.

Vsi. Kakšna je?

Dacar. Kaj sta počela?

Županja (dacarju). Nesnaga! . . . (Šviligoju.) Ampak, kaj sta počela?

Vsi. Kaj sta počela?

Učitelj. Kako bi pravil, rodoljubi, dragi moji, da bi ne zardel? Tako je bilo, da se Bogu usmili . . .

Vsi. Kako je bilo?

Dacar. Takega bi bili tja poslali, ki imá jezik razvozlan.

Župan. Še prezgodaj boš prišel do nečistih misli! . . . Ti, učitelj Švíligoj, pa govóri!

Učitelj. Najpoprej, ljubi moji, bi se mi zdelo . . .

Županja. Tak, kako je bilo? Kaj sta počela?

Učitelj. Najpoprej, ne zamerite, da vam pokažem tega gospoda, ki je prišel z menoj. Pravi, da se piše Konkordat, da je s Francoskega in da je prišel študirat to našo dolino šentflorjansko, ki je znana in slavna po vsem svetu zaradi svojih rodoljubnih čednosti. Tam sem ga srečal na cesti in hudó je koprnel, da bi spoznal tako župana kakor županjo ter vse druge znamenite in zaslužne rodoljube!

Zlodej (se globoko prikloni).

Dacar. Ampak šepa!

Župan. Ti šepaš na duši in na vesti! . . Vaš služabnik sem, cenjeni Konkordat!

Županja (Švíligoju). Kako je bilo?

Ekspeditorica. Tak povejte, povejte že!

Cerkovnik (voha po zraku). Zdi se mi, da je zasmrdelo.

Dacar. Po tvojih grehih, cerkovnik!

Župan (voha). Tudi meni se zdi, da je zasmrdelo! Po žveplu in grehu zasmrdelo! Dacar, kaj si naredil?

Dacar (ogorčen). Jaz nič, nocoj nič!

Notar. Tam je bil učitelj Švilígoj, tam je gledal hude reči, pa je prinesel na suknji seboj, nečistost prinesel . . . Zini, učitelj Šviligoj!

(Učitelj Šviligoj stoji za mizo, Zlodej séde za peč.)

Učitelj (pripoveduje počasi in sramežljivo). Težka je bila pot, ki sem jo hodil! Grem ob potoku, pridem do hiše, okno je svetlo . . .

Županja. Kaj je bilo v oknu?

Vsi. Kaj je bilo?

Učitelj. Grem trikrat mimo, na tak način, da nisem gledal tja, ker me je bilo sram.

Vsi (pogledajo húdo).

Štacunar. Tako je, če ni človek izkušen in pameten!

Notar. Tako je, če paragrafov ne pozná človek!

Cerkovnik. Tako je, če vere nima, da bi ga v sveto jezo gnala!

Županja. Tako je, če se učitelji mešajo v nečistost!

Dacar. Na dan s pohujšanjem!

Vsi (udarijo dacarja s pogledom). Nesnaga!

Učitelj. Trikrat torej sem šel mimo in sram me je bilo. Ko pa sem se tretjikrat vrnil, sem pogledal skozi okno . . .

Vsi (se naslonijo na mizo).

Učitelj. In sram me je bilo!

Dacar (ves jezen). Ali sta bila oblečena, ali ne?

Učitelj. Zeló sta bila oblečena . . . zeló! Ampak ona . . .

Vsi. Kaj z njó?

Učitelj. Zdaj, cenjeni Konkordat, pa vi pripovedujte dalje, o vsem tistem, kar sva videla in slišala!

Zlodej (sramežljivo). Težko je govoriti s čednostjo o nečednosti, s čistostjo o nečistosti! Zgôdi se, ker je tako zapovedano! . . . . Šla sva mimo okna, ljudjé krščanski, in okno je bilo svetlo, pa ne zagrnjeno. In sva pogledala, hm!

Dacar. Tak, kaj?

Zlodej. Na postelji . . . je sedel potepuh umetnik . . . .

Ekspeditorica. O!

Zlodej. Na postelji je sedel, pravim. Postelja pa je bila na tleh, trda blazina.

Županja. O!

Zlodej. In v njegovem naročju . . .

Ekspeditorica. O!

Zlodej. V njegovem naročju je sedelo deklè, kakoršnega še nikoli nisem videl. Tako pohujšljivo, nadvse zapeljivo . . .

Dacar. Ali je bila oblečena?

Zlodej. Precèj! . . . V njegovem naročju je sedela, nogé navzkriž. Roké so bile gole; tudi vrat je bil gol; ves vrat, globoko; roke do ramen, visoko; in ves vrat . . . res . . . hm; polne roké, bele . . . hm; lep vrat . . .

Županja (županu). Kam gledaš?

Župan. Kam bi gledal? Nikamor ne gledam!

Zlodej. In jo je stiskal . . .

Ekspeditorica. Kakó jo je stiskal?

Zlodej. Kakor je pać navada . . . in nató sva šla . . .

Županja (vsa ogorčena). Šla? — Treba bi pač bilo, da bi za tak imeniten posel izbrali drugačne ljudi . . . pripovedujeta, poglavitnih reči ne povesta!

Dacar (tudi ogorčen). Postavila bi se bila k oknu, vsak na svojo stran, in bi gledala naskrivoma . . . če bi se ona ozrla, ali če bi se on ozrl, pa bi počenila v senco in tiho čakala! Tako bi bil jaz storil in tako ti je bil dán ukaz, učitelj Šviligoj, neróda!

Zlodej (skesan). Jaz sem nedolžen.

Učitelj. Resnično, Konkordat je nedolžen! Ampak meni se je tako zdelo, ljubi moji, da je bilo greha in pohujšanja popolnoma zadosti in zadosti smradú . . . Zarés ne diší blago . . . (in se ozré na Zlodeja, ki stojí poleg njega ter se urno in šepáje vrne k peči) . . .

Župan. Vse od konca do kraja si moral pregledati in razodeti. Slabo, učitelj Šviligoj, si opravil svojo dolžnost!

Učitelj (povesi glavo). Ukažite, pa se povrnem!

Župan. Nikamor se ne boš zdaj vračal . . . Kam pa ti, nesnaga dacarska? (Dacar se je tiho izmuznil proti durim in je izginil. Vsi vstanejo in gledajo proti durim.)

Tretji prizor.

Prejšnji brez dacarja; cerkovnik.

Cerkovnik. Zvoníti sem pozabil!

Župan. Polnóč boš zvonil?

Notar. Še pismo bi pisal!

Župan. Ponoči boš tožil?

Štacunar. Pa malo na spréhod!

Župan. Ob uri strahov? . . . (Ogorčen in prestrašen.) Stojte, vi zvesti rodoljubi iz doline šentflorjanske! Stojte, pripravite se, branite se! Zakaj sovražnik, izkušnjavec, je že blizu, je že v izbi, je že v dušah! (Iztegne obedve roké, gleda svečano proti stropu.) Stran od tod, izkušnjavec, nevernik, stran iz tega kraja, stran iz doline šentflorjanske! . . . Stojte, rodoljubi, in se nikamor ne geníte! Da izginejo in se razpuhtijo vse hude misli, poglejte kvišku ter se pokrižajte!

Zlodej (se je bil obrnil k peči ter se stiska v kot).

Župan. Tudi vi se pokrižajte, cenjeni Konkordat!

Zlodej (plah izza kota). Ne morem . . . desnica je otrpla, z levico bi bil greh!

Cerkovnik. Čudne manire!

Notar. Čuden učenjak!

Učitelj. Čuden smrad!

Župan (Zlodeju). Tako pa se pokrižajte v mislih! . . . Zvesti rodoljubi! Videl sem, kako je seglo pohujšanje v vaša srca! Dacarja, ki nikoli ni

bil veliko prida, je takoj premagalo — Bog mu bodi milosten ob zadnji uri! Ampak mi drugi, mi stójmo, mi ne omágajmo! Težak bo boj, o rodoljubi, dolga in huda bo vojska! . . . Zakaj moje srce je občutilo, da se bližajo grenki časi . . . Davi, že proti jutru, se mi je sanjala čudna reč. Tista reč namreč, ki se je vršila skoro po resnici pred dvajsetimi . . . ali koliko že bo . . , pred petindvajsetimi leti . . .

Notar (jezen). Zakaj se tako hudobno pačite, cenjeni Konkordat?

Zlodej (kislo). Zaščegetalo me je v ušesu.

Župan. Ljubi moji, o tistem nadvse čudnem jutru se mi je sanjalo, ko smo našli ob potoku pod vrbo skritega, v plenice povitega in v koš položenega Mojzesa. Kdo mu je bil oče, kdo mu je bila mati?

Vsi (zmajejo z glavo, zamahnejo z rokó). Kaj bi o tistem! Kaj bi o tistem!

Župan. Sklenili smo takrat: dvoje je grešnikov v dolini šentflorjanski; in ker jih je samo dvoje in ker jima nihčè ne vé imena, zatorej ni grešnika nobenega!

Vsi (zlovoljni). Pa kaj bi o tistem? Pa kaj bi o tistem?

Župan. Kakor se mi je davi sanjalo, pa ní bilo Mojzesa v košu, temveč — o pohujšanje! — sam zlodej je bil!

Zlodej (prestrašen). Kdo?

Župan. Sam zlodej, cenjeni Konkordat! Čemú ste se ustrašili? Glejte, iskra je priletela v mojo

pamet: vam je bil podoben! Kozàv je bil, navzkriž je gledal, kozjo brado je imel in na levi nogi konjsko kopito . . .

Zlodej (sramežljiv in plah). Stara reč! Stara laž!

Vsi (se ozró začudeni nanj).

Zlodej (v sramežljivi zadregi). Da imá kopito . . . stara laž! . . .

Župan. Kopito, mislim, da je imel; ampak to ni poglavitna reč! To je poglavitno, da sanje in dogodljaji oznanjajo veliko pohujšanje! Edina pomoč naša in rešitev je zdaj, da se vstopimo v trdno vrsto: zid, sto klafter debel, sto klafter visok! Takoj ustanovimo tisto lepo „družbo različnih čednosti“! Taka je moja beseda.

Cerkovnik. Smo že naredili! Že vse prav! Zbogom! (Vzame klobuk in suknjo.)

Notar. Že dobro! Župan je predsednik! Zbogom! (Takisto.)

Štacunar. Vse podpišem! Zbogom! (Takisto).

Župan. Stojte, rodoljubi! Kdo bo tajnik?

Notar (pred durmi). Pa naj bo učitelj Šviligoj!

Vsi. Naj bo!

Učitelj (v govorniški maniri). Gospôda! Čestiti rodoljubi iz doline šentflorjanske! Ta visoka čast, ki ste mi jo izkazali . . .

Župan. Stojte! Nikamor! . . . Ti, učitelj Šviligoj, kar molči! . . . Rodoljubi! Jaz vem, da vas

je greh upregel in da vas drži na konopcu, kakor slepo kobilo! Ampak tako ne bo oskrunjena dolina šentflorjanska! . . . Žena, Katrica, kjé imaš nìt?

Županja. Kakšno nìt?

Župan. Dolgo nìt prinesi, Katrica! Dolgo in čvrsto nìt! (Županja v izbo).

Učitelj. Kaj bi z nitjo?

Župan. Čednost bomo privezali, čednost! (Županja se vrne z dolgo nitjo.) Žene vas po različnih potih do enega cilja! In zlodej hodi pred vami.

Zlodej. Kdo?

Župan. Zlodej, cenjeni Konkordat! . . . Ampak, ljubi moji, da vas ne spelje do tistega smradljivega cilja — vzemi, štacunár, to nit! Tudi ti, notar, vzemi, in ti, cerkovnik pobožni, in tudi ti, čednostna eksped itorica! Ti, učitelj Šviligoj, pa bodi poslednji! Tako pojdite po vrsti skozi to lepo dolino šentflorjansko. In kadar pride prvi do svojega doma, ga izpustite in odvežite ter počakajte, da zaklene duri za seboj. In kadar pride drugi do svojega doma, storite takisto. In kadar pride tretji, takisto. Poslednji pa bodi učitelj Šviligoj.

Notar. Zakaj pa on poslednji?

Cerkovnik. Kdo bo njega čuval?

Župan. On je nedolžen! —

(Vsi primejo za nit ter odidejo po vrsti; zlovoljni, upognjeni, glave povešene.)

Četrti prizor.

Župan, županja in Zlodej.

Župan (se zgrudi na stol ves bolan). Moj Bog, po hujšanje utrudi človeka; slab sem.

Zlodej (takisto). Tudi jaz sem slab.

Župan (ženi). Prinesi brinjevca. (Županja v izbo.) Je že takó, cenjeni Konkordat s Francoskega! Niste nas zasačili ob Véliki nedelji, temveč ob grdem delavniku. Ampak če se vam zdí, da niste prišli v paradiž, nikar še ne mislite, da ste prišli v Sodomo. (Županja prinese brinjevca.)

Župan in **Zlodej** (točita in vzdigneta kozarce).

Župan. Čednost te doline!

Zlodej. Nedolžnost njena!

Županja (žapanu). Čas je, boter! (Odide.)

Zlodej (vzame steklenico ter pije v dolgem dušku kar iz njé, dokler je ne izprazni).

Župan. Ali ti je slabo, učenjak?

Zlodej. Zaspan sem! (Nasloni se na mizo, omahne, zleze s stola na tlá in takoj zasmrči.)

Župan (vstane, slovesno). Gospod Konkordat, če je vaša volja in namera, da prenočujete v moji hiši, bodite mi pozdravljeni!

Županja (odpre duri). Ali boš ali ne?

Župan. Bom!

Županja (zapre duri).

Župan (si slači suknjo, odpenja naramnice). Hudó je . . . hudó je vrhovnemu čuvarju te lepe in čednostne doline šentflorjanske . . . tudi v njem je krí, takorekoč . . . ampak kam bi z njo? . . . Tá smrčí, ta smradljivi učenjak s Francoskega . . .

Županja (odpre duri). Ali boš?

Župan (obupan). Bom!

Županja (zapre duri).

Župan. Tak upihnimo v božjem imenu! (Gre zaklepat duri in upihne svetilko.)

Peti prizor.

Okno se nenadoma odpre; v oknu se prikaže **Peter,** skoči v izbo. **Zlodej** se vspné preko mize, pogleda, ter se sključi, kakor je bil.

Župan (trepetaje). Mene nikar!

Peter (stopica proti županu z drobnimi koraki, roké široko razprostrte). Po dolgih letih koprnenja in bridkosti! . . . Oče, ljubi oče! (Plane mu z obema rokama okoli vratú.)

Župan (povesi roké, stoji v objemu neskončno osupel). Kako to?

Peter (užaljen). Kaj, oče? Kaj tako mlačno in mrko pozdravljate svojega sina? Sina popotnika, pred tolikimi leti izgubljenega? Nekrščansko zatajenega?

Župan (v jokavi zadregi). Ampak kako?

Peter (omahne na stol, skrije lica v dlani). Očetovska ljubezen, kod bi te iskal?

Zlodej (za mizo). Dobro naredil, dobro povedal!

Peter. Molči, šleva; kdo te je klical? . . . Očetovska ljubezen, kam si se izgubila?

Županja (v izbi). Kaj pa kričiš, s kom pa kričiš, muha pijana?

Župan (ves prestrašen). Tak tiho govori, tak nikar ne vpij, kdor že si! . . . Moj Bog, kaj sem storil, da si poslal še to izkušnjavo!

Peter (vstane). Če je reč taka, pa napravimo kar nakratko: pa napravimo račun. Toliko let je bilo in toliko: recimo, petindvajset. Petindvajset let sem živel, kakor se je spodobilo, na vaše stroške in na vaš račun. Vse sem natanko popisal, ničesar po krivici pritaknil, tudi ničesar izpustil. Zdaj pa napraviva!

Župan (ves zgrožen). Človek — ne vprašam te, kdo da si, ne vprašam te, odkod da si prišel — sam zlodej te je pač poslal, meni v izkušnjavo in pokoro! Težek je res moj tovor — Bog mi odpusti, težek je tovor mojih grehov — samo to bi rad vedel, kje se je ta vreča tako nenadoma razparala. . . . Kdo si?

Peter (odskoči neskončno osupel). Oče!

Župan. Tak ne kriči!

Zlodej (zašepeče izpod mize). Nikar ne kriči!

Peter (se okrene). Jezik!

Župan (v hudi zadregi, plah). S kom pa si govoril?

Peter. Torej brž ukreniva, kar je treba ukreniti, zakaj mudi se mi!

Župan (trepetaje). Kje so pisma?

Peter. Kaj ste prismojeni? Plačajte dolžno pismo, nató ga raztrgam! Ampak če ga ne plačate, stopim pred cerkev, stopim v krčmo . . .

Župan (v silni grozi). Ne takisto! Ne takisto!

Peter. In razodenem, kakor je bilo nekoč.

Župan. Usmili se, o Bog, spokornega grešnika! — Koliko bi?

Peter. Za en mesec nocoj, samo za en mesec pohotnega življenja. Sto forintov.

Župan (odskoči, naglas). Kaj?

Županja (iz izbe). Ali bo že mir, ali ga ne bo?

Župan (ves ubit). Tak tiho, tak tiho vsaj! . . . (Stopi k stolu, na katerem visi njegova suknja, in išče ter šteje.) O Bog, zakaj si odvrnil obraz od te lepe doline šentflorjanske? . . . Ná, pa Bog s teboj in vsi njegovi blagoslovi!

Peter. Pa drugega nič, oče, pa drugega nič? Ne prijaznega pogleda? Ne ljubeznive besede? . . . Oče!

Zlodej (izza mize). Prijetno govoril!

Peter. Jezik! . . . En sam poljub v slovó, en sam objem! (Objame župana). Na svidenje!

Zlodej. Preveč je bilo, fant, preveč!

Županja (v beli spodnji obleki, svečo v roki, iz izbe). Kaj pa vpiješ pozno v noč, in rogoviliš in pijančuješ in ne prideš, ko te čakam?

Župan (se obrne ves preplašen proti Petru in pritisne kazalec na usta, nato županji). Saj grem!

Županja. V izbo! (Župan zbeži v izbo.)

Šesti prizor.

Prejšnji brez župana.

Županja (Petru) Kdo pa si ti, negodnik, potepuh, rokovnjač, kaj pa ti počneš tukaj?

Zlodej (izza mize). Bráni se! Trdno stoj!

Peter (odstopi za korak, položi dlan na čelo). O . . . čudna prikazen! O . . . čuden spomin!

Županja (obstrmi). Kaj?

Peter (trepeče, ne more se geniti, šepeče). Mati . . . o mati . . . moja mati!

Županja (omahne, postavi svečo na mizo). Kaj?

Peter (nenadoma ves glasán, razprostrè roké). Mati . . o moja mati! (Plane k županji in jo objame).

Županja. Tàk tiho, tàk tiho vsaj!

Peter. O mati, petindvajset let . . .

Županja. Tàk tiho, tàk tiho!

Peter (tišje). Petindvajset let! O koprnenje, o ljubezen sinovska in materinska!

Županja. Tàk tiho, tàk tiho!

Peter (se vzdrami, glasneje). Sto forintov!

Župan (iz izbe). Kdo kriči tam?

Županja. Tàk tiho! . . . Kdor že si, odkoder že si: greh poznaš in znamenja njegova, Bog se te usmili in nas tudi! Pa kjé bi jemala, kjé bi iskala?

Peter. Le v izbo, o mati, le v izbo!

Županja (se pokriža, zavzdihne ter gre v izbo; svečo pusti na mizi).

Sedmi prizor.

Zlodej, Peter; potem dacar.

Zlodej (vstane izza mize). Dobro si povedal, o Peter, lepó si povedal!

Peter. Kdo, šleva, pa je tebe klical? Hudič je poštenemu človeku samo še v nadlego, kaj v pohujšanje!

Zlodej (ponižno). Samo zaradi estetike, o Peter, samó zaradi uživanja sem prišel! . . .

Dacar (zunaj pred oknom). Ali ste še za mizo ko so vrata že zaklenjena? . . . . Temnó je bilo tam, pusto in prazno!

Zlodej (Petru). Udari ga!

Peter. Le noter!

Dacar (se prikaže v oknu, skoči, drži se še z obema rokama za polico in se čudi).

Peter (razprostrè roké). Oče . . . !

Dacar (se okrene, da bi se vrnil skozi okno).

Peter. Oče . . . (hudo in glasno) razložil bom, in bom razodel . . .

Dacar (se hitro okrene). Komu?

Peter. Pred petindvajsetimi leti . . .

Dacar (zamahne nejevoljno). Kaj bi te reči raznašal! Kaj bi te stare reči! . . . Ampak, človek neznani: ali sem jaz pijan, ali si pijan ti?

Peter. Nobeden, rodoljubni dacar, nobeden izmed naju ni pijan! Ampak eden izmed naju je oče in drugi je sin . . . Tak brž! Ljudje so blizu, županja prihaja . . . tak brž: dvajset forintov!

Dacar (ves srdit). Odkod bom jemal, hinavec, rokovnjač!

Peter. Pred petindvajsetimi leti . . .

Dacar. Tak nikar ne vpij, tak molči o tistem!

Peter. Pred petindvajsetimi leti, pravim . . .

Dacar. Saj vem; kaj dražiš! Pa kako bi dal, ko nimam!

Peter. Tisti Mojzes, pod vrbo skrit, v plenice povit . . .

Dacar. Tak tiho — usmili se, nevernik! Ne raznašaj!

Peter. Daj kar imaš!

Dacar (išče jezen, žalosten in trepetaje po suknji in hlačah, obrne žepe ter izroči Petru vse, kar ima). Bog ti odpusti, rokovnjač, Bog ti odpusti!

Peter (hladno). Na svidenje!

Županja. (pride kakor poprej, pa ugleda dacarja, ki je bil stopil k oknu). Kaj pa ti, motovilo malopridno . . .

Dacar (skoči skozi okno).

Osmi prizor.

Županja, Peter in Zlodej.

Županja (ponižno Petru). Samo osemdeset jih je nocoj . . . nikar ne zameri, pa nikar ne raznašaj te sramote, kdor že si!

Peter (nekoliko užaljen, nekoliko zaničljivo). Bodi . . . za nocoj . . . Na svidenje, ljuba mati! (Jo objame in poljubi; nato se okrene in stopi proti oknu; mimo zlodeja zagodrnjá.) Za menoj, šleva!

Zlodej (zašepeče). Strah me je ženske!

Peter. Prav se ti godi! (Skoči skozi okno).

Deveti prizor.

Županja in Zlodej.

Županja. Ampak fant je prijeten . . . prijeten fant! (Gre s svečo proti oknu, pride mimo zlodeja in ga ugleda.) Kaj pa vi tukaj, kaj pa vi pod mizo, čudni Konkordat? Ali ste pijani?

Zlodej (se vzdigne ponižno). Malo sem bil zadremal . . . (se domisli) ampak, lepa gospá županja, pravzaprav nisem zadremal . . .

Županja. Ne zadremal? Prisluškaval?

Zlodej. Kaj prisluškaval! Ničesar nisem slišal, ne besede . . . le zató sem pokrivem zadremal, le zató sem čakal, lepa gospà županja . . . da bi . . . o! (Razprostré tresoče roke in jo pogleda milo.)

Župan (iz izbe). Ali bo mir, ali ga ne bo!

Županja (proti izbi). Molči, govéda, in zaspi! . . . (Postavi svečo na mizo; sramežljivo.) Tak kaj . . . tak kaj ste hoteli povedati, cenjeni Konkordat?

Zlodej (objame županjo, séde na klop, posadi si jo na kolena, kakor je debela). Daj, da te spoštujem, prečudno bitje!

Županja (sramežljivo). O gospod, saj nisem vredna! . . .

DRUGI AKT

Pri Petru v kolibi. Izba je velika, ampak zelo nizka in strahovito razmetana; strop je lesen in začrnèl; tla so prstena; v kotu napol podrta peč; ob stenah vegaste klopi; na levi, tik pod pečjó, velika blazina na tleh. Ampak drugače je v izbi vse polno in natlačeno bogatega pohištva, kakor da se je bil zvrnil vanjo tovoren voz; velik divan, mehki stoli, ogledala, preproge, pisane odeje, celó bleščeč lestenec — vse prevrnjeno in nakopičeno, tako da so duri na desni napol zastražene. Sredi ozadja je nizko okno.

Prvi prizor.

Na blazini pod pečjo sedita **Peter** in **Jacinta.** Jacinta je zelo pisano oblečena, in premalo; gole roke ima, gol vrat, in lasé spletene v dolgo kito; v naročju imá različno blagó, žido in žamet, in pregleduje; kajti v izbo lije mesečina v širokem potoku. Peter je golorok; z veliko skrbjo prižiga svečo; prižgè jo ter jo postavi blizu duri na nogo prevrnjenega stola.

Jacinta. Zakaj, o dragi, si prižgal to svečo,
ko sije skozi okno beli mesec
in v srcih najinih velika luč?

Peter. Zaradi gostov, čúdežna Jacinta! (Vrne se k nji.)
Pomisli, ljubica, da mi je dolgčas!

Jacinta. Pri meni dolgčas? Kaj sem ti storila?
Pomozi, Bog — saj me ne ljubiš več!

(Napol v objemu govorita Jacinta in Peter.)

Peter. Kar se ljubezni tiče, je po starem. —
Pa glej, Jacinta, in prevdari bistro:
prevelik je bil božji blagoslov!
Otrok si ti: zagledaš jabolko,
odtrgaš ga, poduhaš ga, pojéš,
in ne premisliš nič! — Tako pokrivem
in ponekrivem sva prišla v nebesa,
da je napol resnica in napol
komedija. — Nebés pa nisem vajen;
takóle prve dni je še prijetno
in človek si za silo odpočije
od dolgih vic; nazadnje pa je dolgčas . . .
Jacinta — ona stópi v paradiž
in je svetnica; stopi v králjev grad
in je kraljica; stópi v kmečki hram
in je kmetica. — Jaz pa sem popotnik.

Jacinta. Povej mi, dragi, kdo ti je bil zmirom
popotna palica, popotno brašno,
popotna radost in popotna skrb?

Peter. Popotna misel: to si pozabila;
ker vse je misel in ravnanje nič!
Zato, Jacinta, sem te sabo vodil,

zato sem ti ob levi strani hodil,
da bi te našel! — Ampak ne zameri:
to je filozofija stare sorte. —
Nadvse je važna zdaj le ena stvar,
beseda ena: ali ti je dolgčas?

Jacinta. O Peter, saj še ura ni odbila,
o, saj še nisva keliha izpraznila,
o, saj sva komaj ustna omočila!
Obljubil si Jacinti paradiž —
pokaži zdaj, odpri ji paradiž!
Samó narahlo si odpahnil duri,
da se je komaj zasvetlikalo
očem preželjnim, pa hitiš zapirat!
Samó oddaleč si pokazal kelih
in komaj da sem ga nastavila
na ustna željna, pa ga že izlivaš! —
Jacinta, vélik grad bo tvoj, si rekel!
In dvanajstero svetlih izb, si rekel!
In žamet, žida in brokat, si rekel!
In biserje iz Indije, si rekel,
in Koromandije! In vsa, si rekel,
da bo dolina lepa šentflorjanska
zamaknjena klečala pred menoj! —
No reci zdaj, govori zdaj, pokaži!
Kje grad, kje žamet, žida in brokat?
In kjé zlato in drago kamenje?
Kje biserje iz Koromandije?
In kjé, pokaži, so tlačani moji
in hlapci iz doline šentflorjanske,

ki sem jih željna bolj ko vseh bogastev
iz Indije in Koromandije!

Peter. Odpriva torej duri nastežaj,
postéljiva si postelj v paradižu:
tako je zdaj beseda in ukaz! —
Vse torej, žida, žamet in brokat —

Jacinta. In grad?

Peter. In grad seveda najpoprej,
vse bodi tvoje, čúdežna Jacinta!
In kadar bo dopolnjen paradiž
povrneva se z glorijo nebeško
v pekèl!

Jacinta. Jaz nečem prej, ne maram prej,
ne pojdem prej, dokler mi ne pokažeš
ponižnih hlapcev mojih in tlačanov,
da ukazujem: na kolena, hlapec,
prikloni se, poljubi mi nogó!

Peter. Fiat! Po tvoji volji se ravnajta
nebó in zemlja! — Ampak, ne zameri
Jacinta: malo bo veselja s hlapci,
veselja malo in lepote nič!
Poljubil ti bo nogo prvi, drugi
in tretji morda — že četrtemu
še šolna ne boš pokazala več!
Preveč je namreč hlapcev in tlačanov,
preveč jih je v dolini šentflorjanski!

Če suženj sám nastavi goli hrbet:
kdo bi udaril? Če ponuja ženska
napete ustnice: kdo bi poljubil? —
Popotnik sem preromal svet prostrani,
tam kradel, tam slepariI, rokovnjačil,
kontrabandáril — ampak, čudo božje,
nikjer na svetu nisem gospodaril!
Pa pridem v to dolino šentflorjansko —
glej, sami sužnji, hlapci in tlačani —
drhal! Zamalo je umetniku,
da bi nad to goláznijo kraljéval?

Jacinta. O dragi moj, zakaj si se razljutil?

Peter. Nič ne razljutil, le spomin je bil!
Jacinta, jaz sem bil nekoč umetnik.

Jacinta. Že mnogokrat si rekel, da si bil.

Peter. A zdaj sem več! Dokler sem hrepenèl
sem bil umetnik; zdaj ne hrepenim več.
Požêli jabolko, odklati ga,
in kadar ga odklatiš, je lesnika! —
Nekoč sem bil umetnik; in življenje
je bilo moj modél in moja snov,
sodnik in publikum. Zdaj sem umetnik
in publikum obenem. Blagor meni!
Pijača sem, ki se opaja sama,
in solnce sem, ki sije samo sebi,
in ogenj sem, ki sebi sam gorí,
nikomur na veselje, ne na žalost!

Dobiček pa je ta: sovražil sem
in ljubil; zdaj se smejem, ker sem sám!

Jacinta. O dragi, ranjeno je tvoje srce!

Peter. Ne ranjeno, le húdo bolno je.

(Vstane nenadoma in govori zvonko.)

Kaj ni to znamenje bolezni hude,
da sem se s tiho, sramežljivo slastjo
napotil v to dolino šentflorjansko?
Da sem ti jo pokazal s tako gesto,
kot da bi materi nevesto kazal?
Da sem pozabil, da ne mislim nič,
kakó sem jokal po teh belih cestah,
kakó so me gonili kakor psà
in tepli me, otroka, kakor vola
pred plugom! Da ne mislím čisto nič,
kakó sem svojo prvo kri prelil,
kakó sem stopil prédnje s čistim srcem,
pokazal jim, umetnik, svoje srce —
in so pljuvali nanj! — O domovina,
ti si kakor vlačuga: kdor te ljubi,
ga zasmehuješ! — (Nasmehne se.) Kdo je
zdaj govoril?
Govoril je moj brat, ki zdavnaj spi!

Jacinta. Poznala bi ga rada; lep je bil! —

(Vstane napol prestrašena, napol radovedna; šepeče.)

Kdo tam? Glej, kdo je tam? Nekdó je tam!

Peter. Pripravi se, Jacinta: gostje moji
in tvoji hlapci! —

Drugi prizor.

V svetlem, odprtem oknu se prikazujejo temne sence; Peter vzdigne svečo proti oknu — sence izginejo. Ko odmakne svečo za trenotek, tako da njegova senca zagrne okno, se oglasi zunaj prestrašen krik in **Zlodej** skoči skozi okno v izbo.

Zlodej. Mir in blagor tej hiši!

Peter. Kdo te je vabil, nevernik? Gostov pričakujem, poštenih ljudi!

Jacinta. Zbogom!

Zlodej. O, Jacinta, zakaj me sovražiš? Saj ženskam drugače nisem zopern, že mnogo znanja imam v tej lepi dolini, debelega znanja, pa tudi slokega.

Peter. Spodobno se vêdi!

Zlodej (vesel in začuden). Kaj? Spodobnost v tvojih ustih?

Peter. Molči!

Zlodej. Stoj! Ne zameri! Zadnje čase sem dobre volje, ves pomlájen, ves zaljubljen — odtod nespodobnost. — Po opravkih sem prišel.

Peter. Opravi hitro! Kaj bi rad?

Jacinta. Opravi hitro!

Zlodej. Tako hudó se ne mudi. — Dvom je segel v moje srce.

Peter. To je tvoj poklic in atribut! Zaradi tega ni treba, da skačeš opolnoči skozi tuja okna.

Jacinta. Ni treba!

Zlodej. Zabrnelo mi je namreč v ušesih in zazdelo se mi je, Peter, da si velik slepar. Da še tisto nisi, kar praviš, da si! — Izpregovoriva resno besedo. Zaskrbelo me je zeló, zakaj obširna je moja odgovornost. Poslan sem bil v dolino šentflorjansko — da bi nikoli ne bil! Življenje je res prijetno; ampak dela ni nič, nedolžnosti ni, vse ceste so že izhojene; čednost frfotá radovoljna v pohujšanje in se komaj osmodi. Pozdravim devico, toliko da jo pogledam — že okoli vratú; in izkaže se, da ni devica. In ko sem spoznal to hinavščino in goljufijo, me je spreletelo do mozgá: ali je Peter res Peter, ali je res, kar je?

Peter. O čúdežna dolina šentflorjanska: hudiča samega bi opehárila! — Le potolaži se, prijatelj neverni: kar je najinih računov, bodo vsi pošteno poravnani; če ne na mojo škodo, pa na tvojo.

Zlodej. Bojim se te!

Jacinta. O Peter, o dragi, kako lepó je, da se boji!

Zlodej. Zato bi rad —

Peter. Kaj bi še rad? Kaj bi?

Jacinta. Kaj bi?

Zlodej. Tako je pač . . . zakaj bi zlodej naravnost ne govoril? Premalo mi je tvoje duše, Peter, ko je že itak moja! Zdaj sam ne vem nazadnje, čemú ves trud, vse sitnosti, nezgode in nadloge!

Peter. Če je ne maraš, duše, — Bog s teboj!

Jacinta. Bog s teboj!

Zlodej. O že, o že — samo premalo je! Tako smo rekli, da bi s tvojo pomočjo dobili to dolino šentflorjansko. In ko pogledam — saj je že vsa naša!

Peter. Kaj meni tvoje zmote?

Zlodej. In če se zdaj izkaže, da si še ti slepar, da nisi, kar bi bil — kako naj se povrnem k svoji materi v brezdanji paradiž?

Peter. Tvoja skrb!

Jacinta. Tvoja skrb!

Zlodej. Velika skrb! — Kaj ti nisem zvesto služil, Peter? Kaj nisem bil tvoj hlapec, kakor dvanajstero klapcev? Kaj te nisem redil in hranil in pital, da si že ves trebušen?

Peter. Ne očitaj!

Jacinta. Ne očitaj!

Zlodej. Saj ne očitam! Ampak bila bi krivica, da se mi zdaj kar izmuzneš izpod nog, meni nič, tebi nič, kakor da nisva imela pisma in kontrakta! Saj je že to grdó: ob moji milosti živiš, pa me zaničuješ!

Peter. Ob čegavi milosti?

Zlodej. Saj nisem nič rekel! . . . Ampak to je: sramoto bom užival, kadar se povrnem. Ti si umetnik, tvoja duša je nakazna, že zdavnaj potrjena in zapečatena. Zanjo ni treba ne truda ne skrbí. Da bi pohujšal druge, smo rekli, na en màh, kar vse od

prvega do zadnjega, vso to lepo deželo, kakor je; — kaj bi pohujšaval, kjer je že vse pohujšano, kaj bi točil in silil, kjer je že vse pijano? Tako je bila torej vsa nakana napol zastonj.

Peter. Kakšne budalosti blebečeš, motovilo kopitonógo, zlagáni kancelist, ki sodiš po svoji neumnosti bolj v nebesa nego v pekèl? Kaj sem se ti ponujal?

Zlodej. Čemú si grob z menoj, zapeljanim zapeljívcem? Tako je pač: po svojo črno bero sem šel, pa sem dobil en sam krompir in še ta je gnil . . . Bi že bilo, ampak skrb je v srcu: ali si ti res Peter, tisti Peter, greh iz doline šentflorjanske?

Peter. To je tvoja reč, prijatelj!

Zlodej. Pa bodi, kakor praviš! Hudó nam je dandanašnji; prehudičili so hudiča. — S prazno vrečo pa ne morem domóv. Kaj bi vas vlekel na níti, kakor učitelj Šviligoj, na dolgi in čvrsti níti, vse, kolikor vas je v dolini šentflorjanski, to žalostno procesijo, od nekdaj pričakovano, nikoli zaželjeno? . . . Vsaj en sam spomin popóten, en sam nedolžen, prijeten, čeden spomin . . .

Peter. Kaj torej?

Jacinta. Kaj?

Zlodej. Težko gre beseda z jezika, pa pojdi! Kaj bi s teboj, o Peter, če si Peter? Zaljubljen sem poslednje čase in moje misli so . . . . estetične. (Sramežljivo in plaho.) Zapiši zraven še Jacinto!

Peter. Stran, kanalja!

Jacinta. Stran!

(Zlodej pobegne skozi duri.)

Tretji prizor.

Peter in Jacinta.

Peter (ogorčen). Tako čednostna je ta dolina šentflorjanska, da je zapeljala v nečistost zlodeja samega!

Jacinta. Ne odkleni mu več, ne odprì mu več duri! Mislila sem, da je zlodej kratkočasen in zapeljiv; navsezadnje pa je čednost skoraj lepša od greha!

Peter. Tudi jaz si ogrnem kuto! —

Jacinta. Kdo tam? Glej, kdo je tam? Nekdo je tam!

(Temne sence v oknu.)

Peter. Jacinta, tvoji hlapci in tlačani.
Nikar mi ne zameri, če so bebci:
jaz nisem jim ne oče in ne jerob . . .
(Z močnim glasom.) Naprej! Po vrsti!

Četrti prizor.

Prejšnja; štacunar se plah in upognjen prikaže med durmi; veliko culo imá na hrbtu in jo položi na tla.

Peter (srepo). Koliko je?

Štacunar. Še nekaj platna in žide, še nekaj čipk in žameta, in zate ducat nogavic, in zanjo dvoje parov šolnov —

Peter. In spalna suknja?

Štacunar. Je tudi zraven — o milost, prazna je že vsa štacuna!

Peter. In kaj z denarjem?

Štacunar. Še téle bori srebrniki — Gospod, odreši me! (Se okrene, da bi šel.)

Jacinta. Stoj! Poljubi mi nogó!

Peter. Poljubi! (Štacunar poklekne in ji poljubi nogó.)

Jacinta (vesela). O!

Peter. Na svidenje! (Štacunar odide.)

Peter (zakliče). Naprej! Po vrsti!

Peti prizor.

Peter in Jacinta; dacar pride ves prihuljen.

Peter. Le dalje očka! Kaj prinašate?

Dacar (ostane blizu duri in iztegne dolgo roko). Še tóle — nato se obesim! (Se okrene.)

Jacinta. Stoj! Poljubi mi nogó!

Peter. Poljubi!

Dacar (pogleda Jacinto ves potolažen). O, tisto že, od srca rad! (Poljubi.)

Peter. Kanalja!

Jacinta (vesela). O!

Dacar. Vsaj nekaj radosti za to neznano žalost!

Jacinta (pokaže proti oknu, Petru). Glej tam — kdo gleda v izbo? (Nekdo se je bil nagnil z bradato glavo skozi okno ter odskoči; z velikim skokom je dacar pri durih in se prihuli.)

Dacar. Ali je kdo videl to sramoto?

Peter. Kaj bi drugače ne bila sramota, kanalja? (Zakliče.) Naprej, po vrsti!

Šesti prizor.

Prejšnji in župan.

Župan (pride in ugleda ob durih dacarja). O!

Dacar. O!

Župan. Kaj pa ti tukaj, dacar?

Dacar. Jaz? Pipa mi je ugasnila, pa sem prišel malo ognja prosit . . .

Župan. Od kedaj pa kadiš pipo in v teh krajih in opolnoči?

Dacar. Kaj je tudi tebi ugasnila, župan?

Peter. Poberi se! (Dacar odide.)

Sedmi prizor.

Prejšnji brez dacarja.

Peter. Župan, kako stopi spodoben človek v tujo izbo?

Župan (se odkrije in pokloni). Pozabil sem, ker sem ugledal greh . . . (Zagleda se v Jacinto.)

Peter. Brž davek na dlan! Mudi se mi! Še dolga je vrsta!

Župan (zavzdihne globoko, potegne iz suknje). Še to, pa nič več!

Peter. Kaj? Nič več? Da pogine na cesti tvoj mladi, nedolžni sin?

Župan. Kaj sin! Kaj sin! Saj vemo kakor je!

Peter (ljut). Kaj je? Kako je?

Župan. Nič nisem rekel. Ampak dacar, štacunar, cerkovnik, notar . . .

Peter. Kaj?

Župan (plah). . . . so pošteni ljudje! . . . (Zaječi ves upognjen.) O dolina šentflorjanska, o domovina, kako oskrunjeno je tvoje lice!

Peter. Ne jokajva, kramljajva pametno! (Postavi prevrnjeno zofo v kot.) Sédi, jokavost!

Župan (séde). Kaj še? O, bodi milosten!

Jacinta. Milosten bodi!

Župan. Zahvaljena, priprošnjíca!

Peter. Jacinta bi namreč rada grád! Kaj ni prazen in osamljen Balížev grad v gozdiču?

Župan. Ampak straši tam!

Jacinta. In straši tudi? Peter, o Peter, tja pojdiva!

Peter. Ti zapoveduješ, Jacinta: storjena je reč, grad je postavljen, od strehe do kleti pripravljen, da te pozdravi! — (Županu.) Jutri torej naredimo pismo in kupčijo; z notarjem pridi in s pričami!

Župan (obnemogel). Kaj bi? Kakor ukazuje, pa storim; kakor švrka, pa tečem! — Bog ti odpusti in obvaruj to dolino šentflorjansko vsega hudega! (Se okrene.)

Jacinta (stojí v luči sredi izbe). Stoj! Poljubi mi nogo!

Peter. Poljubi!

Župan (poklekne). Ozrì se stran, dolina šentflorjanska!

Jacinta (vesela). O!

(Zunaj se oglasi silno prestrašen krik gospé županje — župan stopi jaderno proti durim.)

Župan. Čegav je bil glas? Joj meni! (Izgine.)

Osmi prizor.

Prejšnji brez župana; potem cerkovnik.

Peter. [Stopi malo iz luči, Jacinta! Tam stojiš, kakor baklja vse posvetne lepote in zapeljivosti, izvirek mnogih pravd in zdražb!] — Naprej, po vrsti!

Cerkovnik (pride plah, ostane med durmi in se takoj odkrije in prikloni). Hvaljen Bog!

Peter. Davek!

Cerkovnik. Tóle je, kar je! (Pomolí Petru cerkveno puščico.)

Peter. Na tla postavi! Ampak kujon: za en sam slab vinar — cekin!

Cerkovnik (zgrožen). Nikar!

Peter. Cekin! — Kaj pa od župnika?

Cerkovnik. Je že zraven.

Peter. Pozdravi ga; in jutri pridem k njemu. Poberi se!

Jacinta. Stoj! Poljubi mi nogó!
Peter. Poljubi!
Cerkovnik. O — tisto! (Poljubi.)
Peter. Kanalja!
Jacinta (vesela). O!
Cerkovnik. In róko tudi — óbedve roké?
Peter. Poberi se! (Cerkovnik odide.)

Deveti prizor.

Peter in Jacinta.

Peter. Jacinta, ali je dovolj tlačanov?
Če se ti zdí, zažvižgam, in takoj
prikaže se, procesija velíka!

Jacinta. Nikár! Sladkó je bilo in prijetno,
ker nisem bila vajena na potu,
na tem bridkostipolnem, béžnem potu,
da bi klečali v prahu pred menoj; —
a stári, pústi so in dolgočasni
in lepega možá ni bilo vmes!

Peter. Zakaj si poželela? Ne požêli
in rdeče jabolko ne bo lesníka!

Jacinta. Ti sam si lep, ti sam si blag med njimi!
Ugasni svečo, da bo zasijalo
to vroče solnce v srcih najinih!

(Duri se burno odpró; v izbo plane razcapan mlad človek, ves zasôpljen in truden, očitno bolan.)

Deseti prizor.

Prejšnji in popotnik.

Popotnik (postojí najprej ves osupel, nató séde truden na rob zofe, ki stojí v kotu). Milost, kdor že ste! Zaklet je ta kraj!

Peter. Kdo si in kaj bi rad?

Popotnik. Béžen popotnik, ki je zablodil!

Jacinta. Pozdravljen nama, béžni popotnik!

Peter. Kod si blodil?

Popotnik (plane prestrašen). Zaprite okno, zaklenite duri! Ves kraj je poln črnih senc in strahóv!

Peter (stopi k oknu). Kdo je zunaj?

Debel glas (zunaj). Ali se ni priklatil v to hišo Krištof Kobar, tat, kontrabandar in razbojnik?

Jacinta (sklene roké, tiho in plaho).
O Peter! Konec glorije in gradú!
O, da bi rajši bil ostal popotnik
in Krištof Kobar!

Peter. (skozi okno). Kdo se predrzne, da moti polnočni mir v hiši kristjana in graščaka Petra? Poberi se pri tej priči, drugače pokličem župana in vso občino na pomagáj!

Debeli glas. O Peter, ne zamerite! Lahko noč!

Peter (zapre okno in zaklene duri; postane pred popotnikom). Kdo si?

Popotnik. Pravijo, da sem Krištof Kobar, ampak nikakor in nikoli nisem Krištof Kobar! Tudi kontrabandar nisem, ne razbojnik in ne rokovnjač! Komaj tat! — Res ni čista moja vest, res je obložena s klafterskimi grehi, ampak Krištof Kobar nisem in rokovnjač tudi ne! Popotnik Peter sem, nadložna sirota iz doline šentflorjanske . . .

Peter in **Jacinta.** Kdo?

Popotnik (preplašen). Nikar me ne gonita! Milosti in kruha!

Jacinta (vzklikne). Lačen je! (Hiti rezat belega kruha.)

Peter (stopi tik pred popotnika). Kdo si?

Popotnik. Popotnik Peter iz doline šentflorjanske.

Peter. Nisi! Odpri obedve ušesi nastežaj in poslušaj natanko: Nikoli na svetu se ti ni dobro godilo, ampak če ti je prav: zdaj ti je paradiž odprt. Topel hram boš imel —

Popotnik (zagrizne v kruh, ki mu ga je dala Jacinta). Topel hram!

Peter. In mehko posteljo —

Popotnik. Mehko posteljo!

Peter. In kruha zadosti —

Popotnik (zdrkne na kolena). O dobrotnik!

Peter (trdo). Ampak nikoli in nikjer in nikomur ne razodeni, da si Peter, sirota iz doline šentflorjanske! Tisti hip, ko razodeneš, te pribijem na križ!

Jacinta. O, Peter!

Popotnik (trepetaje). Čemú . . . gospod?

Peter. Zato ker nisi Peter; Peter sem namreč jaz!

Popotnik (skrije obraz v dlani in zajoka). O sirota, še sirota nisi!

Jacinta (toči). Ná vina, ubožec, potolaži se!

Peter (vzdigne špansko steno, da bi predelil izbo). Kontrakt je torej napisan in podpisan; tebi belega kruha, meni krščansko imé!

Popotnik (postavi kozarec na tla in omahne na zofo). Truden sem! (Jacinta mu položi blazinico pod glavo in ga odene s suknjo.)

Peter in Jacinta stojita srédi izbe in se objameta.

Jacinta. Ugasni svečo, da bo zasijalo
to vroče solnce v srcih najinih! . . .

TRETJI AKT

Velika dvorana, tako bogato in gosposko opremljena, kakor zmore ljubljansko gledališče. Oprema je kričeča, naravnost groteskna, kakor na kup znešena iz vseh neverjetnih krajev in izb. Zadaj velika okna in steklena vrata na vrtno verando. Duri na desni in na levi.

Prvi prizor.

Dvorana je pripravljena kakor za imenitno pojédino; polna je pisanih rož, vse luči so prižgane. Dvoje služabnikov še ravná pri mizah; **Zlodej** stojí v ospredju sredi dvorane, in zamahne z rokó; služabnika izgineta na desno v tistem trenotku, ko se vzdigne zastor.

Zlodej (ves žalosten in zamišljen, kazalec na čelu, podoba absolutne klavernosti). Zdaj bi le rad vedel — ali je to, kar pravi, da je; ali je več, ali je manj? In ali je sploh? In če on ní, kar je, — kdo je, karon ni? In če je storil, kar bi ne smel storiti,

če ni, kar bi bil — kaj bi porekel tisti, ki bi bil, kar pravi tisti, ki ní, da je! In če bi tisti, ki je, dasi ní, nenadoma nastopil in bi rekel tistemu, ki ní, dasi je: ti, ki si, dasi nisi . . . o, zavozlána logika! Bog z njó! — Drugače je vse v redu: toliko je gotovo, da je pekèl blamiran. — Od začetka se mi je zdelo, da je stvar težka, pa je bila nenadoma lahka; in komaj je bila lahka, je bila nenadoma težka. Kedaj je doživel svet, da bi bil gospodar hlapec svojega hlapca? Da bi tat uklepal okradenca, slepár sodil sodnika? In vendar se je naredilo, da je zlodej sam hišnik in oskrbnik pri potepuhu Petru, svojem podložniku na vékomaj! Naj bi bil hišnik in oskrbnik pri potepuhu Petru, če bi bil potepuh res potepuh in Peter res Peter! Na plavu, se mi zdí, na gnílih tramóvih da stojim in da se zibljem med nébom in vodó; in kmalu ne bom vedel več, če je zlodej res zlodej, ali če se je zapisal v družbo različnih čednosti... Kdo je, kdo sem? Večnost, izlij se v večnost, nehaj se pojavljati v karikaturah in usmili se svojih služabnikov, ki tavajo zaradi tebe v zmoti in nadlogi! In najbolj se usmili tega hišnika, zlodeja siromaka, ki sam ne vé, kako živí in čemú! Pekèl bo kmalu dolgočasnejši od nebes in grešnik se ne bo razločil od svetníka niti po obleki! Nebesa pekèl, pekèl nebesa — razvoj pleše v kolobarju; in komaj se zlodej zavé, je že svetnik; in komaj se svetnik pokriža, plane v greh . . . Tako sem prišel, da bi ukanil in strah mi sega v srce, da sem ukanjen! . . .

Drugi prizor.

Zlodej; dacar pride od desne s svojo ženó, suhljatim babiščem.

Zlodej. Tega je bilo najprej treba!

Dacar. Pozdravljeni, gospod Konkordat!

Zlodej. V imenu gospodarja in graščaka Petra vaju pozdravljam. Ali hčeri nimata nobene?

Dacarka. Ni je dal Bog.

Dacar. Prav je storil. — Natihoma, gospod Konkordat: ali bo jéla kaj in pila kaj prida?

Zlodej. Vsega zadosti in prevèč!

Dacarka. Pa kjé je nevesta in kjé kaplan?

Zlodej. Vse bo v redu!

Tretji prizor.

Prejšnji in učitelj Šviligoj.

Učitelj Šviligoj (pride od desne). Pozdravljeni, cenjeni Konkordat! Zahvaljujem se gospodarju in graščaku Petru za prijazno povabilo. Ampak razložite mi, cenjeni Konkordat: kakó svatba, ko ni bilo poroke?

Zlodej. Pozdravljeni, učitelj Šviligoj! Vaše srce je zmirom polno rodoljubnih skrbi in pobožnih očitkov. Mi pa smo reč le malo premaknili in preobrnili: za

poroko je zmirom čas in veselje, za svatbo pa so prilike redke in drage!

Učitelj. Pametno ravnanje!

Dacarka. Če ni brezbožno ravnanje!

Dacar. Jedi in pijače bo zadosti!

Četrti prizor.

Gostje prihajajo; tudi **štacunar** in **notar** sta med njimi in nekaj žensk.

Zlodej. Pozdravljeni! (Pozdravlja goste.)

Gostje. Pozdravljeni, cenjeni Konkordat!

Dacarka. Kako ti šepa — kakor da bi imel kopito!

Dacar. Čudno diši ta učenjak!

Učitelj (dacarju). Sam ne vem: težko mi je pri srcu in zmirom bolj težko, kakor da bi čakala nas vseh velika sramota in globoka bridkost! . . . O, črne dni je doživela dolina šentflorjanska!

Dacar (skesán). Kaj bi rekel jaz! Kdo me še pozná, to tresko shujšano in čemerno?

Dacarka (sumnjiva in jezna). Počemú, počemú?

Dacar. Zaradi bridkosti, ki jo je doživela dolina šentflorjanska . . . drugače pa je lepó, da se nehá ta žalostna sedmina z veselo svatbo!

Učitelj. O, da bi se nehála!

Zlodej. Zakaj tako klaverni, gostje, tako tihi? Na svatbo vas je vabil Peter, gospodar in graščak, ne na črno sedmino!

Dacar (čemerno). Saj smo veseli!

Vsi (zlovoljni). Saj smo veseli!

Peti prizor.

Prejšnji; župan pride, z njim **županja** in **ekspeditorica,** z vihrajočim frakom mu hiti **Zlodej** naproti.

Zlodej. Gospod župan, o gospod župan, pozdravljeni od srca! Pozdravljeni!

Župan. Ah da, pozdravljeni!

Zlodej. Čemu ta vzdih in ta pogled, gospod župan? Peli bomo nocoj in pili in plesali, kakor se ob svatbi spodobi!

Župan (ves slab, kakor povaljan). Peti ne znam, ne pijem več, na stara leta ne plešem!

Zlodej. O!

Župan. Prišel sem, ker sem moral priti.

Dacar (pomežikne). Moral, res, moral!

Šesti prizor.

Zlodej odpre duri v ozadje in napravi luč na verandi.

Župan (v sveti jezi). Kar molči, ti gobezdalo, do stropa z grehi obloženo!

Županja. Drugim bi očital, ko je sam ves sajast!

Dacarka. Če je sajast, ga dimnikar ne bo umival!

Dacar. Jaz pa vprašam: v kakšnem oziru sajast? Vprašam, zato da razodenem, kar zakrivate z veliko plahto!

Štacunar. Kaj boš razodeval, ko si sam pod plahto!

Dacar. Ali si čutil moje bedro?

Notar. Ni treba, da bi tisti razodeval, ki je najprej zlezel pod odejo! Prvi grešnik bi bil rad prvi spokornik!

Prvi gost. Nečistnik sili k oltarju!

Drugi gost. Hudič bi se prvi pokrižal!

Ekspeditorica. Tisti je bil, ki je tekel gledat pohujšanje; povedal pa ni nič!

Dacar. Čemu pa ste prišli? Ali vas je vabil, ali vam je zapovedal? Ali ste prišli zaradi jedi in pijače, ali zaradi ubogljivosti?

Vsi. Molči!

Učitelj Šviligoj (ves slovesen in rodoljuben). Stojte! Stojte, o rodoljubi iz doline šentflorjanske! V teh težkih dnéh, ko uživa domovina toliko sramoto in toliko bridkost — nikar prepira, ne hudih zdražb! Edino ljubezni in prizanesljivosti nam je treba, da premagamo to veliko izkušnjavo, ki nam jo je poslal Bog za grehe nekdanje in prihodnje! Podajte si roké — iz srca črne misli!

Sedmi prizor.

Prejšnji in Zlodej.

Zlodej (prihiti z verande, ki je svetla). Gostje, ljubi moji, gospoda cenjena: trde glasove sem slišal, hude so vaše oči!

Vsi. O, nič, nič!

Zlodej. Prepir?

Vsi. Ne, ne! Kaj še!

(Zlodej odide na levo.)

Učitelj. O, da bi že minila ta sramota! Moje srce je žalostno, smrti željno! Odreši Bog, odreši to dolino šentflorjansko!

Župan. Odreši jo!

Vsi. Odreši jo!

Osmi prizor.

Prejšnji; Zlodej se vrne; vrata na levi so odprta nastežaj.

Zlodej (s slovesnimi koraki, s slovesno gesto, s tišjim glasom). Mir! Razvrstite se — razvrstite se v špalir! (Razvrsté se poslušni in tihi v dolg špalir v ozadju.)

Zlodej. In kadar se prikažeta, zakličite od srca: slava njemu, čast Jacinti! (Dacarju tiho.) Kako?

Dacar (tiho in čemerno). Slava njemu, čast Jacinti! — Kujon!

Deveti prizor.

V durih na levi se prikažeta **Peter** in **Jacinta**. Peter se je zredil, rdeč je in zelo slovesno oblečen. Jacinta je oblečena v svetlo prozorno haljo, prepasana je s srebrnim pasom; dolg plašč svetlomodre barve ji visi od ramen in je pod vratom s srebrno zapono pritrjen; v laséh, na tilnik spletenih, ima tuberoze, ki dišé do galerije; vlečko plašča nese popotnik, ki imá predolg frak in zadovoljen obraz.

Vsi. Slava njemu, čast Jacinti!

(Peter in Jacinta gresta z veliko glórijo mimo vsega špalirja, ki stoji globoko priklonjen; ko se vrneta do srede dvorane, postaneta.)

Peter. Pozdravljeni!

Jacinta. Pozdravljeni! (Špalir se še globlje prikloni.)

Peter (razprostre obedve roké). Preljubi moji svatje! Srce se mi smeje, oko se mi rosi, ko vas vidim vse, kakor ste, pred seboj! Vso dolino šentflorjansko, od izhoda do zahoda, vse njene splošne in posebne čednosti! . . . Kjé je kralj, ki je ogledoval na dlani svoje kraljestvo? Kjé rodoljub, ki je z enim samim pogledom objel domovino? In ki jo je z enim samim pogledom spoznal? O, bogat blagoslov me je oblagodaril! . . . Jacinta, pozdravi jih! . . .

(Pozdravljata po vrsti.)

Peter (županu). Gospod župan! Konec vseh bridkosti, konec vseh zamér! Bodiva kakor brat in brat, kakor rodoljub in rodoljub! Jasno bodi nebó nad nama! (Objame ga.)

Župan. Bodi!

Jacinta (ki ji je župan poljubil roko). Pozdravljeni!

Peter (dacarju). O, dacar, vseh čednosti začetek! Skoro sem že mislil, da boš krohotaje vrgel pod mizo moje povabilo. Ampak tvoje srce je blago in vseobzirno . . .

Jacinta. Pozdravljen!

Dacar. O, tisto že! (Poljubi Jacinti roko.)

Dacarka. Kam pa si gledal?

Dacar. Nikamor.

Peter (županji). O milostiva! O botrica!

Župan (pogleda čudno). Kaj?

Peter (dacarki). Pozdravljena! O ta lepota — dacar, kjé, odkod?

Dacarka. O, saj ni res!

Peter. Pa naj ne bo! — In zdaj, učitelj Šviligoj, ne zameri, da pozdravim tebe, ne zameri, da te pozdravim tako pozno! Ti dišeči cvet, ti čednost doline šentflorjanske!

Jacinta. Pozdravljen!

Peter. Zmirom me je bilo sram, nerodno mi je bilo zmirom, kadar sem te videl, učitelj Šviligoj! Globoko sem čutil v srcu, da sva si navsezadnje ljubezniva tovariša, da obadva ljubiva to domovino, ti na izhodu, jaz na zahodu, ti tod, jaz ondod, in da je najboljše, če se nikoli ne srečava. . . . Pa sem te srečal, Bog je hotel, in sem videl, da imaš naočnike, da slabo vidiš in blago misliš in da se ti kolena tresejo! — Pozdravljen! —

Učitelj (udano in slovesno). Tudi tá noč bo minila. Bodi tvoja misel poštena ali nepoštena: pozdravljen! (Poljubi Jacinti rokó.)

(Zlodej odpre nastežaj vrata na verando.)

Zlodej (zakliče). Prižgane so baklje! Mize pogrnjene!

Peter. Topel je mrak, ljubi moji svatje, zvezde že sijejo, kmalu vzide mesec, rože dišé na vrtu. Lepo vas vabim v ta sladki večer!

(Gostje vsi po vrsti na verando, Zlodej tudi.)

Peter (Jacinti). Daj, da bodo veseli! Zaslužili so pošteno! (Jacinta na verando.)

Deseti prizor.

Peter in popotnik.

Peter (popotniku). Ali je napreženo? Vse pripravljeno?

Popotnik. Vse, gospod! Ampak zakaj —

Peter. Ne vprašuj, kontrakta se drži! — Tako ti je torej zapovedano: stoj na straži, glej bistro na pot! Kadar zagledaš debeluha tam spodaj in svetilko v njegovi roki — priteci ter naznani!

Popotnik. Kdo je debeluh?

Peter. Ne vprašuj, kontrakta se drži! — Debeluh je postava. Rejena je in počasna, zibala se bo v hrib, kakor kresnica bo opletala svetilka ob tolstem bedru. Tako jo boš spoznal.

Popotnik. Gospod, nikar me ne tepite: strah me je postave!

Peter. Sirota, čemú te je strah?

Popotnik. Krištof Kobar nisem, ampak kračo sem ukradel . . . spotoma, ker so bile duri odprte ín ker sem bil lačen.

Peter. Ne jokaj, sirota, zaradi krače! Dvajset krač je v kleti, tvoje so, povrni jih!

Popotnik. O gospod! — Pa kako bo meni, pa kam bom jaz, kadar se odpeljete s to lepo gospó Jacinto? Joj meni v samoti!

Peter. Čuj, popotnik, slovesno besedo: v tistem trenotku, ko se odpeljem s to lepo gospó Jacinto, bo tvoj ta grad in tvoja vsa dolina šentflorjanska!

Popotnik (se zgrudi na kolena). O gospod!

Peter. Vstani! Narejeno je in potrjeno! Ampak pomni: gospodar ne joka in ne kleči! Postavo čuj, zapoved in pismo: ob prvi malodušni besedi boš popotnik, kakor si bil in celó dacar bo tvoj gospod!

Enajsti prizor.

Prejšnji; cerkovnik pride prihuljen od desne.

Peter. Pozdravljen! — Tako pozno, cerkovnik, tako pozno, pobožnost doline šentflorjanske? Kje pa je župnik, kaj mencá?

Cerkovnik. Prizanesite! Obolel je.

Peter. Kako, obolel? Kakó se je predrznil, da je obolel?

Cerkovnik. Od žalosti in od sramú.

Peter. Pa mu bodi milost ob tej veseli uri! Kadar se povrneš, reci, da nič ne zamerim! (Iztegne roko.) Na verandi je pohušanje! (Cerkovnik odide na verando.) Na stražo, sirota! (Odide za cerkovnikom na verando; tam žvenkèt kozarcev, smeh in glasen razgovor.)

Dvanajsti prizor.

Popotnik sam; potem Zlodej.

Popotnik. Ves grad in vsa dolina šentflorjanska! . . . Glej, zdaj, ko mi je postlan paradiž, zdaj bi rajši romal! (Gre proti durim na levi.)

Zlodej (z verande). Popotnik!

Popotnik (odmahne z obema rokama). Nič! S teboj ne govorim, prepovedano je!

Zlodej. Tak pamet! Eno samo besedo! Ali si, ali nisi?

Popotnik (odmahne). Nisem!

Zlodej. Postoj, v imenu zlodeja! — Zastonj te ni zasužnil — čemú te je zasužnil? Glas íz grla, zlodej ukazuje!

Trinajsti prizor.

Prejšnji; Peter z verande.

Peter. Kaj trepečeš, gospodar, sirota, kaj čepiš? Na stražo! (Popotnik izgine na levo.) O, prijatelj moj ljubi podzemski, cenjeni moj Konkordat — za hrbtom mi delaš kupčije? Kaj je pozabljen najin kontrakt?

Zlodej. Ne zameri! Vprašal sem ga —

Peter. O vremenu! — Meni pa se zdi, ljubi moj Konkordat, da mi že nekoliko preséda tvoja družba! Kako je bilo zmenjeno in zapisano? Položim ti pod nóge to dolino šentflorjansko, vso pohujšano, kakor je — pa mir besedi! Ti si pa siten, opletaš se mi okoli nog, krmežljava, kopitonóga nezaupnost, da se te drugače ne bom iznebil, kakor z bičem! — Kaj si lazil za tistim siromakom, za nebogljencem, ki ti ničesar storil ni?

Zlodej. Saj nisem lazil za njim! — Pa le pravičen bodi in reci, če ni res, da me slepariš, kakor bebca!

Peter. Če si bebec, zakaj bi te ne sleparil? Ne bil bi greh! — In kaj me briga? Kaj ízprašuješ? Če se je zgodila krivica, jo sam razodeni in jo sam kaznuj, tvoja stvar je! — Lepa reč: zlodej moléduje za dobroto in milost!

Zlodej. Nič ne molédujem! Pa kakó se je zgodilo, da sem nenadoma hlapec, ko sem bil gospodar? Da sem ukanjen, ko sem bil slepar?

Peter. Slepar?

Zlodej. Ne slepar! Zaletelo se mi je! — Sirota iz doline šentflorjanske je podpisala —

Peter. Je podpisala!

Zlodej. Da privleče na vrvi to dolino šentflorjansko —

Peter. Da jo privleče!

Zlodej. In sámo sebe najpoprej! — Mi pa nismo ne pogledali in ne premislili . . . razodeni, Peter, in prisezi: ali si ti sirota iz doline šentflorjanske, ali nisi? Ali smo te redili po zasluženju, ali zastonj?

Peter. Redili?

Zlodej. Ne očitam — ampak v kontraktu je bilo prijetno življenje!

Peter. Kaj? To življenje, da je bilo prijetno? Med bebce me pahneš in grešnike — pa lepo življenje?

Zlodej (preplašen). In grad?

Peter. Le povrni se, zlodej, s smradom svojim, odkoder si prišel! Poznal sem lepše življenje, predno sva napisala kontrakt; v kolibi sem boljše spal nego v gradu, boljše za plotom nego na postelji! — Pekel je čedalje bolj dolgočasen in bebast; zapišem se nebesom!

Zlodej. Zmerjal si, ampak odgovoril nisi: kdo si?

Peter. Ker si tolik siromak, ti obljubim: še nocoj me boš spoznal!

Zlodej (zamišljen). Strah me je in sram!

Štirinajsti prizor.

Prejšnji; v plašč zavita, vesela v obraz, sanjajoča v očeh, pride **Jacinta** z verande.

Jacinta. Kje si? Poljubi me, da mi bo vroče! Hladnó je že zunaj in pijani so; in tudi jaz sem pijana!

Peter. Služi, hlapec, služi gostom! (Zlodej na verando.)

Jacinta. Res, pijana sem, vse luči so v mojih očeh!

Peter. Vse svetle luči, vidim jih!

Jacinta. In rada bi, Peter, rada bi . . . rada bi se zdaj vozila z jadernim jadernim vozom preko široke široke ravní . . . in nebó bi sijalo visoko visoko . . . in zvezde bi padale . . . padale v moje naročje! . . .

Peter. Goníla bova, ljubica, še tó noč
in še to uro po široki rávni,
čez hribe in doline in vodé.
Četvero vrancev je napreženíh.

Jacinta. Pojdiva! — Dragi, spala bi in v spanju
plesala . . . Ali je za obadva
prostora? . . . Rada bi mehkó ležala
in gledala v nebó in v bele zvezde,
ki bi mi gorke padale v naročje.
Z levico bi držala ti desnico,
z desnico pa bi te objemala.

Peter. Trenotek še . . . koleno ob kolenu
in roka v roki, srce do srcà! . . .

Petnajsti prizor.

Peter in Jacinta; gostje prihajajo z verande.

Dacar (pride z verande pijan, s kozarcem v roki). Pa zakaj, gospá Jacinta, pa zakaj odtod?

Dacarka (za njim). Tega nikar ne! Tega nikoli ne! Pod njenim stolom je sedel in je žvižgal in mižal in si je mislil bogvekaj!

Župan (z verande). Gospá Jacinta, kod in kam? Vsa srca so stopljena!

Županja (za njim). Tega pa ne! Nikoli ne! Na stara leta pleše!

Štacunar (z verande). Gospá Jacinta, kam in kod? Še srce moje z vami!

Štacunarka. Za to besedo se boš postil sedem dní in sedem noči!

(Vsi gostje se povrnejo.)

Šestnajsti prizor.

Prejšnji.

Peter. Hlapec, hišnik, spoznaj svoj posel!

Zlodej. Pogrnjeno je!

Peter (gostom). Hladno je že na verandi, mesec je že vstal. Svatje ljubi, izpijmo v izbi poslednji kozarec, pozdravimo se poslednjikrat!

Vsi. Poslednjikrat?

Peter. Ker pozna je noč! (Svatje sédajo.) In ker je noč pozna, bodimo veseli! Odpustimo, kar je

odpuščanja vredno, pozabimo, kar je vredno pozabljenja. In pijmo! (Vzdigne kozarec)

Vsi (vzdignejo kozarce.) Ženin in nevesta!

Peter. Tudi meni je blago ob tej uri, Jacinta: romar je zaduhal cesto! Zapleši, Jacinta!

Jacinta (vrže plašč pred Petra). Zvezde bi padale name, jaz bi plavala k njim!

Peter (Zlodeju). Gosli!

Zlodej (vzame gosli, ki mu jih dá služabnik). Ponižaj me, kakor se ti zdi; prišel bo čas!

(Zlodej igrá na gosli; Jacinta pleše.)

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

(Ko dopleše Jacinta:)

Županja (županu). Kaj si rekel?

Župan. Pijem! (Izprazne kozarec.)

Dacarka (dacarju). Kam si gledal?

Dacar. V kozarec! (Izpije.)

Štacunarka. Kaj si brcal?

Štacunar. Od žeje. (Izpije.)

Ekspeditorica. Ali se vam je kolcalo, učitelj Šviligoj?

Učitelj. Od bridkosti in premišljevanja. (Pije.)

Jacinta (séde na nizko klopico, glavo položí Petru v naročje). Spala bi . . , v jadernem vozu pod zvezdami bi spala!

(Vsi pijó in so že zabuhli v obraz.)

Dacar (poje nečedno).

Ljub'ca moja, kaj si taka,
da ti je vsaka noč prekratka . . .

Učitelj (vstane). Gospôda! Svatje! Rodoljubi! Mislili smo — plahi, malodušni! — da je prišlo pohujšanje v dolino šentflorjansko! In glejte, kesajte se, odprite oči nastežaj: saj ni prišlo pohujšanje, prišla je lepota in z njó veselo spoznanje! Ni nam pokazal srca na dlani, komaj da je prestopil prag — takó delajo hinavci in razbojniki! Počasi le smo ga spoznavali, po mnogih bridkostih in izkušnjavah smo ga spoznali! Zdaj, ko je pred nami velik in svetál, ga prosimo odpuščanja za vse svoje hude misli in tajne očitke! — Glejte in občudujte božja pota: na tako čuden način nam je bil poslan in razodet rodoljub, ki je po vseh svojih mnogoštevilnih čednostih in lastnostih ustvarjen za našega vodnika in prvoboritelja! Izpregledali smo, odkrite so nam nenadoma vse njegove zasluge za našo znanost in umetnost, za literaturo in politiko kakor tudi za napredek na gospodarskem polju —

Zlodej. Na gospodarskem polju — res!

Učitelj. In za domovino sploh! Posebno pa še moram povdarjati, da je graščak Peter, naš nadvse zaslužni rodoljub, navdušen za narodno slogo in za vse druge svetinje, ter da nam je tudi v tem oziru vzgled in luč! — O svatje! Kaj pa bi rekel o prečudežni nevesti njegovi, o prelepi gospéj Jacinti, o tej devici brez primere? Jezik, miruj; molči, beseda! — Svatje: vse hude misli pod pepel in prah, zlohotne sumnje v bežni veter! Poklonimo se jima, nevesti in ženinu!

(Vzdignejo, trčijo, pijó.)

Peter. Zahvalim te, učitelj Šviligoj, za prelepe besede, vse vas zahvalim, svatje in rodoljubi, za toliko ljubezni! Toda glejte, pozna je že noč in kljub bakljam in lestencem sijejo že zvezde v ta veseli hram. Mudi se nama na veličastno pot, na cesto vriskanja in vseh sladkosti. Vi pa se radujte, kakor se svatom spodobi: moj dom je vaš dom!

Dacar (s pijanim smehom). Tisto je že res: tvoj dom je naš dom . . . naši grehi so ga sezidali!

Vsi. Molči, sova!

Popotnik (plane od leve). Postava se ziblje, svetilka ob bedru!

Peter (ogrne Jacinto).

Na voz, Jacinta! Po široki rávni
čez hribe in doline in vodé!

Jacinta. Z levico ti bom stiskala desnico,
z desnico pa te bom objemala!

(Peter in Jacinta na verando; od zunaj se čuje bič voznikov in prhanje konj; voz oddrdra.)

Sedemnajsti prizor.

Prejšnji brez Petra in Jacinte; potem debel človek.

Zlodej. Kam?
Vsi (v nenadnem strahu). Kam?
Zlodej. Ni bil!
Vsi. Kdo je bil?

(Duri na desni se nastežaj odpró; v dvorano stopi debel človek, vaškemu policistu podoben, sabljo ob strani, svetilko v roki.)

Debeli človek. V imenu postave vprašam, če se ne skriva tod Krištof Kobar, tat, umetnik, kontrabandar in razbojnik?

Vsi (molčé okameneli).

Debeli človek. Kdo izmed vas, vprašam, je Krištof Kobar, tat, umetnik, kontrabandar in razbojnik, ki se je priklatil v dolino šentflorjansko, da jo pohujša?

(Vsi, debeli človek tudi, se ozró na popotnika.)

Popotnik (ves ubog in klavern). Kako bom umetnik, kako bom razbojnik? Sirota sem iz doline šentflorjanske; Mojzes, pod vrbo skrit.

Vsi (v grozi). Kdo?

Popotnik. Nikar me ne tepite! Krištof Kobar se je odpeljal z nevesto . . .

Zlodej. Hudiča samega je ukanil! (Plane skokoma na verando in izgine smrdèč.)

Vsi (zakričé od groze). Zlodej sam!

Dacar (popotniku). Samó tale spetka je kriva, ta reva jokava!

Popotnik. Saj nisem kriv, saj grem na pot! (Zbeži na verando.)

Vsi. Samo tá je kriv! (Okrenejo se za njim.)

Osemnajsti prizor.

Prejšnji brez Zlodeja in Popotnika.

Župan. Stojte, rodoljubi iz doline šentflorjanske! Ne prenaglite se, poslušajte resno besedo! — Veliko pohujšanje je prišlo v dolino šentflorjansko, velika sramota je prišla nádnjo! Zlodej sam je prišel med nas in se je izdal za krščenega človeka, z njim pa je prišel največji razbojnik današnjih časov, imenitni Krištof Kobar. Ampak vse to ni pomagalo nič, neomajana in neomajna je ostala čednost doline šentflorjanske!

Dacar. Resnično!

Župan. Pri tebi, dacar, ni bilo kaj omajati! — Zvesta in neoskrunjena je naša rodoljubnost in taka ostane na vekomaj. S sramoto oblita in zasmehom našim sta pobegnila zlodej in razbojnik, je pobegnil za njima tudi tisti repèk, sirota imenovan! Mi pa ostanemo — zmagovalci na bojnem polju; čisto vihrá nad nami bandero doline šentflorjanske. In pod tem banderom zapojmo, pohujšanju vkljub! . . .

Vsi (se vstopijo v vrsto in zapojó šolsko pesem).

Alojzi sveti, cvet mladosti,
izgled prelepi nam si ti;
poslušaš pazno nauk svetosti,
pobožno te ga mát' učí . . .

TISEK J. BLASNIKA NASLEDNIKOV V LJUBLJANI.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 071173410